

KAMU ALACAKLARININ KORUNMASI BAKIMINDAN TEMİNAT KURUMU

Ümit Süleyman ÜSTÜN(*)

I- GİRİŞ:

Kamu alacakları genel olarak, kamu hukukundan kaynaklanan, devletin sahip olduğu kamu gücüne dayanarak idarî işlemlerle sağladığı kamu gelirleri olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle kamu alacakları, devletin yükümü ya da borç ilişkisi sonucu idarî işlemlerle sağladığı kamu gelirleridir⁽¹⁾.

Malî hukuk kapsamında ise, kamu hizmetlerinin karşılığı olarak ve hukuken cebre dayanarak, özel kesimden kamu kesimine aktarılan ekonomik değerlere, kamu geliri ya da kamu alacağı denilmektedir⁽²⁾.

Kamu gelirleri, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmaktadır. Kamu alacakları günümüzde, kamu

giderlerindeki artışa paralel olarak artmaktadır. Fakat, kamu hizmetlerinin kesintisiz yerine getirilmesi ve kamu alacaklarındaki artışın düzenli ve sürekli bir şekilde devamının sağlanması açısından, kamu alacaklarının zamanında ve tam olarak tahsil edilebilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Kamu alacaklarının belirli süreler içinde tahsil edilmesi gerekliliği, kamu alacaklarının tahsilinin özel takip usûllerine bağlanmasını zorunlu hale getirmektedir.

Kamu alacağı, kamu borçlusu tarafından kendiliğinden ödenmediği takdirde, kamu alacaklısı tarafından kamu gücüne dayanılarak cebren tahsil edilmektedir. Bu süreç de doktrinde genel olarak "Kamu Alacaklarının Ta-

(*) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ekonomi-Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi

(1) ÖNCEL Muallâ – KUMRULU Ahmet – ÇAĞAN Nami, Vergi Hukuku, Ankara 1999, s. 159.

(2) KARAKOÇ Yusuf, "Kamu Alacaklarının Tahsili: Kamu İcra Hukuku", Vergi Sorunları, S. 153, Haziran 2001, s. 118.

kip ve Tahsil Hukuku"⁽³⁾, "Vergi İcra Hukuku"⁽⁴⁾, "Kamu İcra Hukuku"⁽⁵⁾ gibi terimlerle nitelendirilmektedir.

Kamu alacağının zamanında tahsilinin önemi dolayısıyla 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usûlü Hakkında Kanun'da, kamu alacağının ileride herhangi bir şekilde tahsilinin imkânsızlaşması tehlikesine karşı bir takım güvence tedbirleri düzenlenmiştir. Kamu alacağının tehlikeye girmesi halinde tahsil aşamasının beklenip tahsilin gerçekleşmemesi durumunda cebrî icraya gidilmesi yerine, kamu alacağının tahsilini garanti altına alan bir takım düzenlemelerin bulunması daha isabetlidir.

Kamu alacaklarının korunmasını sağlayan yollar AATUHK'un ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu çalışmada söz konusu yollardan teminat kurumu incelenecektir.

II. GENEL OLARAK TEMİNAT KURUMU

A. GENEL OLARAK

Kamu alacaklarının tahsilini garanti altına alan tedbirlerin başında teminat yolu gelmektedir. Genel olarak teminat, doğacak bir zararı karşılamak için başlangıçta alınıp depo edilen para ve sair şeylerdir⁽⁶⁾. Konumuz açısından ise teminat, vergi alacaklısı devletin alacağını tahsil aşamasında

ortaya çıkabilecek risklere karşı, bir başka deyişle vergi alacağının tehlikeye girdiği veya tehlikeye girdiği kabul edilen hallerde istenen bir karşılık, bir güvencedir⁽⁷⁾. AATUHK'un 9. maddesinde düzenlenmiş olan teminat isteme yolu, kamu borçlusunun alacaklı tahsil dairesinin isteği üzerine, malvarlığındaki kıymetlerden kendi seçtiklerini borcuna karşılık göstererek, kamu alacağını güvence altına alma amacına yöneliktir.

Teminat, subjektif bir idarî işlemdir yani, sadece kendisinden teminat istenen kişi hakkında sonuç doğurur⁽⁸⁾.

B. TEMİNAT İSTENMESİNİ GEREKTİREN HALLER

Teminat istenmesini gerektiren haller AATUHK'un 9. maddesinde düzenlenmiştir: "213 sayılı Vergi Usûl Kanununun 344'üncü maddesi uyarınca vergi ziyayı cezası kesilmesini gerektiren haller ile 359'uncu maddesinde sayılan hallere temas eden bir amme alacağının salınması için gerekli muamelelere başlanmış olduğu takdirde, vergi incelemesine yetkili memurlarca yapılan ilk hesaplara göre belirtilen miktar üzerinden tahsil dairelerince teminat istenir.

Türkiye'de ikametgahı bulunmayan amme borçlusunun durumu, amme alacağının tahsilinin tehlikede ol-

(3) ÇELİK Binnur, Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, Ankara 2000, s. 1 vd.

(4) ÖNCEL – KUMRULU – ÇAĞAN, s. 156-157; BAYRAKLI Hasan Hüseyin, Vergi İcra Hukuku, Afyon 2000, s. 3; KUMRULU Ahmet, "Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım", Prof. Dr. Akif ERGİNAY'a 65'inci Yaş Armağanı, Ankara 1981, s. 648 vd.

(5) KARAKOÇ, s. 116 vd.

(6) TANRIKULU Abdurrahim, "Kamu Alacaklarında Teminat Kurumu", Vergi sorunları, Şubat 1984/1, s. 32.

(7) BAYRAKLI, s. 35.

(8) ÇELİK, s. 36.

duğunu gösteriyorsa, tahsil dairesi kendisinden teminat isteyebilir.”

Bu maddeye göre esas olarak iki halde teminat istenmesi söz konusudur. İlk olarak vergi ziyayı ve kaçakçılık suçlarından dolayı teminat istenecektir. İkinci durumda ise Türkiye’de ikametgahı bulunmayan kamu borçlusundan teminat istenebilecektir.

1. Vergi Ziyayı Suçunda Teminat İstenmesi

Vergi ziyayı VUK’un 341. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “vergi ziyayı, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmemesini ifade eder.

Şahsî, medenî haller veya aile durumu hakkında gerçeğe aykırı beyanlar ile veya sair suretlerle verginin noksan tahakkuk ettirilmesine veya haksız yere geri verilmesine sebebiyet vermek de vergi ziyayı hükmündedir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hallerde verginin sonradan tahakkuk ettirilmesi veya tamamlanması veyahut haksız iadenin geri alınması ceza uygulamasına mani teşkil etmez.”

Vergi ziyaya uğratıldığı takdirde vergi ziyayı cezası kesilecek ve tahsil dairesi, vergiyi ziyaya uğratan kişiden teminat isteyecektir. Ancak bu halde

teminat istenebilmesi için, kamu alacağının salınması için gerekli işlemlere başlanılmış olması gerekmektedir. Verginin salınması için gerekli işlemler tabirinden verginin tarhına ilişkin ön işlemler kastedilmekte olup, tarhiyatın tamamlanması şart değildir⁽⁹⁾. Uygulamada ise, vergi incelemesine başlanılmış olması genel olarak yeterli kabul edilmektedir⁽¹⁰⁾.

2. Kaçakçılık Suçunda Teminat İstenmesi

VUK’un 359. maddesinde vergi kaçakçılığı suçunu oluşturan haller düzenlenmiştir⁽¹¹⁾. Bu maddeye göre, “a) Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan;

1) Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler,

2) Defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler (varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi gizleme demektir.) veya muhteviyatı

(9) ÇELİK, s. 38.

(10) ŞAMLIOĞLU Servet – ÖZBALCI Yılmaz, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları, Ankara 1988, s. 126.

(11) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: ÜSTÜN Ümit Süleyman, “Cezaî Yaptırım Gerektiren Vergi Suçları ve Yargılama Usûlü”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, yıl 2001, C. 9, S. 3-4, s. 299 vd.

itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar (muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge, gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belgedir) ...

b) Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen ve saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan;

1) Defter, kayıt ve belgeleri yok edenler veya defter sahifelerini yok ederek yerine başka yapraklar koyanlar veya hiç yaprak koymayanlar veya belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar (sahte belge, gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belgedir),

2) Belgeleri Maliye Bakanlığı ile anlaşması olmadığı halde basanlar ile sahte olarak basanlar veya bu belgeleri kullananlar, ..." hakkında kaçakçılık cezasına hükmedileceği düzenlenmiştir.

Vergi ziyayı suçunda olduğu gibi burada da kamu alacağının salınması için gerekli işlemlere başlanılmış olması, teminat istenebilmesi için gereklidir.

3. Türkiye'de İkametgahı Bulunmayan Kamu Borçlusundan Teminat İstenmesi

AATUHK'un 9/2. maddesine göre, Türkiye'de ikametgahı bulunmayan

kamu borçlusunun durumunun, kamu alacağının tahsilinin tehlikede olduğunu göstermesi halinde, tahsil dairesince teminat istenebilecektir.

Bu hüküm özellikle, dar mükellefiyet esasında vergilendirilenlerin kamu borçları bakımından uygulanması gereken bir hükümdür. AATUHK'un 9/1. maddesi sadece VUK. kapsamına giren vergi, resim ve harç şeklindeki kamu alacakları ile ilgiliyken, bu hüküm her türlü kamu alacağı için teminat alınmasına yöneliktir⁽¹²⁾.

Kamu alacağının hangi durumlarda tehlikede sayılacağı düzenlenmemiştir. Tahsil dairesi bu durumu, çeşitli yollardan öğrenebilir ve işin özelliğine göre takdir yetkisini kullanır. Örneğin ihbar veya basın yoluyla öğrenebileceği gibi, borçlunun mallarını elinden çıkarması, adresini saklaması veya terke hazırlanması gibi hareketlerinden de bu sonuca ulaşabilir⁽¹³⁾.

III. TEMİNATIN UYGULANMASI

A. TEMİNATIN İSTENMESİ

1. Teminatın İsteneceği Kişiler

Teminat, kamu borçlusundan istenir. Fakat duruma göre kanunî temsilci, mirası reddetmemiş mirasçı, ortak ve kefillerden de teminat istenebilir⁽¹⁴⁾.

2. Teminat İsteme Yetkisi

Teminat isteme yetkisi, tahsil dairelerine aittir. AATUHK'un 9/1. maddesinde düzenlenen hallerde tahsil da-

(12) ŞAMLIOĞLU – ÖZBALCI, s. 127.

(13) ÇELİK, s. 40; BAYRAKLI, s. 48; ÜNLÜ M. Cengiz, Açıklamalı ve İçtihatlı 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara 1995, s. 155.

(14) ŞAMLIOĞLU – ÖZBALCI, s. 128; ÇELİK, s. 36.

iresi teminat istemek zorunda olmasına rağmen, 9/2. maddede düzenlenen durumda böyle bir zorunluluğu yoktur. Bu durumda teminatın istenmesi subjektif değerlendirmelere dayandığı için, teminat istenip istenmemesini tahsil dairesi takdir edecektir⁽¹⁵⁾. Ancak bu durumda dahi, kamu borçlusunun durumunun kamu alacağının tahsilinin tehlikede olduğunu göstermesi, teminat istenmesi bakımından yeterli bir sebep kabul edilerek, tahsil dairesinin yetkisini teminat istemek yönünde kullanması isabetli olacaktır⁽¹⁶⁾.

Teminat istenilmesini gerektiren bir sebebin meydana gelmesi halinde, tahsil dairesi inceleme yapılmasına karar verir⁽¹⁷⁾. Yetkili birimler tarafından vergi incelemesi yapılır. Teminat istenebilmesi için, vergi incelemesine başlanılmış ve inceleme tutanağının düzenlenmiş olması gereklidir⁽¹⁸⁾. Doğal olarak, her vergi incelemesi de teminat istenmesini gerektirmeyebilir.

AATUHK'un 9/1. maddesinde teminat miktarını belirleme yetkisinin vergi incelemesine yetkili memurlara ait olduğu belirtilmiş fakat, teminat miktarının ne kadar olacağı açıklanmamıştır. Daha sonra konu ile ilgili 281 nolu Tahsilat Genel Tebliği'nde, vergi incelemesine yetkili memurlarca yapılan ilk hesaplara göre belirtilen miktar üzerinden vergi aslını ve ka-

çakçılık cezasını karşılayacak tutarda teminat isteneceği belirtilerek, söz konusu belirsizlik ortadan kaldırılmıştır.

3. Teminat İstemede Süre

Teminat istenirken borçluya ne kadar süre verileceği AATUHK'da düzenlenmemiştir. Ancak AATUHK'un 8. maddesinde aksine bir hüküm bulunmadıkça bu kanunda yazılı sürelerin hesaplanmasında VUK hükümlerinin uygulanacağı belirtildiği için, VUK'un 14. maddesi uyarınca borçluya en az 15 günlük süre verilmesi gerekmektedir.

B. TEMİNAT OLARAK KABUL EDİLEN UNSURLAR

AATUHK'un 10. maddesinde teminat olarak kabul edilecek nakdî ve aynî unsurlar sayılmış; 11. maddede, nakdî ve aynî unsurların sağlanamaması halinde bazı şartlarla şahsî kefaletin de teminat olarak gösterilebileceği belirtilmiş; 12. maddede ise aynî unsurların neler olduğu açıklanmıştır.

1. Teminat Olarak Kabul Edilen Nakdî Unsurlar

a. Para

Tedavül değerine sahip bütün kağıt ve madenî paralar, para deyiminin kapsamındadır. AATUHK'un 10. maddesinde yabancı para ayrımı ya-

(15) BOZBIYIK Mustafa, "Vergi Hukukunda Teminat İstenen Haller", Vergi Sorunları, S. 30, 1988/I, s. 86; GÜLSEVEN Mustafa, Açıklamalı İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara 1999, s. 81.

(16) ÇELİK, s. 41.

(17) "İncelemeye yetkili şahıslarca inceleme yapılmadan, salt takdire gidilmesi ve bunun üzerine güvence isteminde bulunulması 6183 sayılı yasanın özü ve sözüne aykırıdır.", Dş. 4. D., E. 1975/2990, K. 1976/1881 (ŞAMLIOĞLU - ÖZBALCI, s. 130).

(18) BOZBIYIK, s. 85; "...Sadece vergi incelenmesine başlanmış olmasının, teminat isteme ve ihtiyati haciz uygulamasına yeterli olmayacağı...", Dş. 13. D., E. 1978/3931, K. 1979/1876 (ŞAMLIOĞLU - ÖZBALCI, s. 130).

pılmadığı ve aksine bir hükme de yer verilmediği için, yabancı paralar da teminat olarak kabul edilebilecektir⁽¹⁹⁾.

b. Bankalar Tarafından Verilen Teminat Mektupları

Teminat mektupları bankalar tarafından iş sahiplerinin, gerçek ve tüzel kişilere ya da resmî kurumlara karşı üstlendikleri yükümlülüklerin yerine getirilmesine veya borçlarının ödemesine kefalet etmek amacıyla, müteşebbisler lehine verilen mektuplardır. Bu mektupla banka, müşterisinin yükümlülüğünü yerine getirmemesi veya borcunu ödememesi durumunda belli bir bedeli şartsız olarak ödeyeceğini garanti etmektedir. Dolayısıyla teminat mektubu verilen şahıs veya kurum, müteşebbisin üzerine düşen yükümü yerine getirmemesi halinde sağlam bir malî kuruluşun kefaletini sağlamış olmaktadır⁽²⁰⁾.

c. Hazine Tahvil ve Bonoları

Hazine tahvilleri devlet, il özel idareleri, belediyeler gibi kamu tüzel kişilerinin harcamaları için gereken parayı elde etmek amacıyla ihraç edip borsaya kaydettirdikleri orta vadeli borç senetleridir.

Hazine bonoları, devletin bütçe kanunu ile her yıl aldığı yetkiye dayanarak ve yine aynı kanunda belirlenen tavanı aşmamak üzere, bütçe açıklarını kapatmak amacıyla çıkardığı ve

bankalara iskonto ettirdiği kısa vadeli borç senetleridir. Bunlardan vadelerinin bitmesine en çok dokuz ay kalmış olanlarını merkez bankası reeskonta kabul eder. Bankalar da genellikle bu bonoları, vade bitiminden üç ay önce paraya çevirmektedir⁽²¹⁾.

d. Hükümet Tarafından Belirlenecek Millî Hisse Senedi ve Tahvil

Hisse senetleri anonim şirketler tarafından çıkarılan ve hisseyi temsil eden kıymetli evraktır. Tahviller ise genel olarak, anonim şirketlerin ödünç para bulmak üzere çıkardıkları borç senetleridir. Hükümet tarafından belirlenen hisse senetleri ve tahviller Maliye Bakanlığı genelgesi ile duyurulur. Hangi hisse senedi ve tahvilin teminat olarak kabul edileceğinin ilgili tahsil dairesinden öğrenilmesi gerekmektedir.

Bankalar tarafından verilen teminat mektupları ile hazine tahvil ve bonolarının hangi değerler üzerinden teminat olarak kabul edileceği kanunda düzenlenmiştir fakat bunlar uygulamada, itibarî değerleri üzerinden teminata kabul edilmektedirler. Hükümet tarafından belirlenecek millî hisse senedi ve tahvillerin ise, en yakın borsa cetvellerinde yazılı değerlerin % 15 eksiği ile teminat olarak kabul edileceği kanunda düzenlenmiştir. Söz konusu hükmün amacı, kamu alacağının borsadaki değer kayıplarına karşı korunmasıdır⁽²²⁾.

(19) ŞAMLIOĞLU – ÖZBALCI, s. 134; ÇELİK, s. 43.

(20) Ayrıntılı bilgi için bkz.: TANRIKULU, s. 38.

(21) TANRIKULU, s. 40; ÇELİK, s. 44.

(22) TANRIKULU, s. 40-41; ÇELİK, s. 45; BOZBIYIK, s. 84.

2. Teminat Olarak Kabul Edilen Aynî Unsurlar

a. Alacaklı Tahsil Dairesince Teminat Olarak Kabul Edilen Aynî Unsurlar

AATUHK'un 10/5. maddesinde, kamu borçluları veya bunlar lehine üçüncü kişilerce gösterilen ve alacaklı kamu idaresi tarafından haciz varakasına dayanılarak haczedilen menkul ve gayrimenkul malların teminat olarak kabul edileceği düzenlenmiştir.

Teminat ile ilgili hükümlerde, menkul ve gayrimenkul malların hangi değer üzerinden teminat olarak alınacağı belirtilmemiştir. Fakat bunların haczinde değer takdirinin nasıl yapılacağı, AATUHK'un haciz ile ilgili hükümlerinde düzenlenmiştir. Buna göre, teminat olarak gösterilen taşınır malların değer takdiri haczi yapan memur tarafından yapılır. Bu konuda bilirkişiye de başvurulabilir. Gayrimenkul mallarda ise uygulamada, tapuya kayıtlı değer ile emlak vergisi tarhına esas olan değer arasından düşük miktarda olanı, tahsil dairesi tarafından dikkate alınmaktadır⁽²³⁾.

b. Teminat Hükümünde Olan Aynî Unsurlar

AATUHK'un 12/1. maddesine göre bar, otel, han, pansiyon, çalgılı yerler, sinemalar, oyun ve dans yerleri, birahane, meyhane ve genelevlerin içerisinde bulunan eşya ve malzemeler teminat hükmündedir. Fakat, bunların sadece bu müesseselerin işletilmesin-

den doğan kamu borçlarına karşı teminat hükmünde oldukları ayrıca belirtilmiştir. Bu hükme göre söz konusu eşyalar, gelir ve kurumlar vergileri ve bunlara bağlı olarak kesilen vergi cezaları gibi aslî, gecikme zammı ve faiz gibi fer'î kamu alacaklarına karşı teminat hükmünde olurken; emlak vergisi gibi aynî vergiler ve bunlara bağlı olarak kesinleşen vergi cezaları, gecikme zamları ve faizlerden ortaya çıkan kamu alacakları için teminat hükmünde olmayacaklardır⁽²⁴⁾.

aa. Teminat Hükümünde Olmanın Sınırları

Söz konusu sayılan yerlerdeki aynî unsurlar üzerinde kamu alacağı, her zaman öncelikli olmamaktadır.

AATUHK'un 12/1. maddesinde kiralayanın hapis hakkının, kamu alacaklarına karşı önceliğinin bulunduğu belirtilmiştir. Hapis hakkı, kiralayanın sahip olduğu, Borçlar Kanunu'nun 267. maddesinde düzenlenen bir hak-tır. Kiracının geçmiş bir senelik ve işle-mekte olan altı aylık kirasını ödeme-mesi durumunda kiralayan, kiralanan içindeki menkul eşyayı hapis hakkına dayanarak, İcra ve İflas Kanununun 270 ve 271. maddesine göre haczettirebilir. Bu durumda hacizli malın satışından elde edilen bedelden öncelikle, kira alacağı ödenecektir.

AATUHK'un 12/2. maddesinde noterden onaylı kira akdinde gayrimenkul sahibinin demirbaşı olarak kaydedilen eşya ve malzemelerin, te-

(23) ŞAMLIOĞLU - ÖZBALCI, s. 136; BAYRAKLI, s. 41.

(24) ÇELİK, s. 46; BAYRAKLI, s. 43.

minat hükmünde olan eşya kapsamına girmeyeceği düzenlenmiştir. Bu hükmün uygulanabilmesi için, kira sözleşmesinin noter huzurunda yapılmış olması ve demirbaş eşyanın sözleşmeye yazılması gerekir.

Aynı maddeye göre, otel, han ve pansiyonlardaki misafir ve kiracıların kendilerine ait eşyalar da, belirtilen yerlerin işletilmesinden doğan kamu alacağına karşı teminat teşkil etmeyecektir.

bb. Teminat Hükmünde Olan Aynı Unsurlar Üzerinde İstihkak İddiası

AATUHK'un 12/3. maddesine göre, teminat hükmünde olan eşya üzerinde üçüncü kişilerin istihkak iddiasında bulunmaları, kural olarak alacaklı kamu idaresinin teminat hakkını ortadan kaldırmaz. Bir başka deyişle, üçüncü kişiler bu mallar üzerinde istihkak iddiasında bulunsalar dahi, kamu alacağı teminat hükmünde olmaya devam eder⁽²⁵⁾. Ancak (eski) Medeni Kanun'un 688 ve Borçlar Kanunu'nun 222. maddelerine göre yapılacak olan istihkak iddialarının bu hükmün istisnaları olduğu belirtilmiştir.

Yapılan Medeni Kanun değişikliği sonucunda 743 sayılı Medeni Kanun yürürlükten kaldırılmış ve 4721 sayılı (yeni) Türk Medeni Kanunu 1.1.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Eski Medeni Kanunun 688. maddesinde

mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışlar yer almaktaydı. Bu madde, 4721 sayılı Medeni Kanunun 764. maddesinde yeniden düzenlenmiştir. AATUHK'un 12/3. maddesinin de Medeni Kanundaki bu değişikliğe uygun olarak düzeltilmesi gerekmektedir.

Yeni Medeni Kanunun 764. maddesi bir malın mülkiyetinin saklı tutularak (mülkiyeti muhafaza kaydıyla) başkasına devri ile ilgilidir. Mülkiyeti muhafaza, zilyedliğin alıcıda olmasına rağmen menkul bir malın mülkiyetinin, belirli bir şartın gerçekleşmesine kadar satıcıda saklı tutulması olarak tanımlanabilir. Söz konusu maddeye göre böyle bir satış, menkuller hakkında geçerli olabilir. Ayrıca menkulü alan kişinin ikametgâhındaki noter tarafından onaylanıp özel siciline işlenmesi gerekmektedir. Böylece, zilyedlik alıcı da olmasına rağmen mülkiyet, bedelin tamamen ödenmesiyle alıcıya geçmektedir.

Borçlar Kanunu'nun 222. maddesi taksitle satışlarla ilgilidir. Bu maddeye göre menkul bir mal taksitle satılmışsa, taksitlerin birinin zamanında ödenmemesi durumunda satıcı seçimsel bir hakka sahiptir. Satıcı taksidin ödenmesini isteyebileceği gibi satılanın mülkiyetinin kendisine ait olduğunu ileri sürerek, satış akdini feshedebilir. Fakat bunun için, böyle bir hakkının olduğunu satış akdinde belirtmiş olması gerekmektedir⁽²⁶⁾.

(25) BAYRAKLI, s. 44; ÇELİK, s. 47.

(26) ÇELİK, s. 48.

C. ŞAHSÎ KEFALET

AATUHK'un 11. maddesinde, bu kanunda belirtilen türde teminat gösteremeyen kamu borçlularının, şahsî kefalet yoluna başvurabilecekleri düzenlenmiştir. Bu yol, hem kamu borçlusunun lehinedir, hem de kamu alacağının tahsilini garanti altına almaya yöneliktir.

Genel olarak kefalet sözleşmesiyle kefil, borçlunun borcuna karşılık alacaklıya borcu ödeyeceğini taahhüt etmektedir⁽²⁷⁾.

AATUHK'un 11. maddesine göre teminat olarak gösterilebilecek malı olanların ilk olarak bunları göstermesi gerekmektedir. Tahsil dairesinin de kamu borçlusunun bu türden malı olduğunu belirlemesi durumunda şahsî kefil kabul etmemesi gerekir⁽²⁸⁾. Çünkü kanun lafzı son derece açıktır ve kamu alacağını koruyan teminat unsurları da kamu borçlusunda bulunmaktadır.

Ayrıca söz konusu maddede sadece, müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu gösterilebileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu maddeye göre, adi kefalet kabul edilmeyecektir. Müteselsil kefalette ve müşterek müteselsil borçlulukta alacaklı, asıl borçluya başvurmadan kefil aleyhinde alacağın tamamı için takibata girişebilir.

AATUHK'un 11/2. maddesine göre, "şahsî kefalet tespit edilecek şartla-

ra uygun olarak noterden tasdikli mukavele ile tesis olunur".

Ayrıca AATUHK'un 11/3. maddesine göre, "şahsî kefaleti ve gösterilen şahsî kabul edip etmemekte alacaklı tahsil dairesi muhtardır". Kefilin kabul edilmesinde, kefilin toplum içinde itibarlı bir kişi olması ve ekonomik gücü ve malî durumunun kefil olmaya müsait olması da göz önüne alınmalıdır⁽²⁹⁾. Fakat neticede bu durumu takdir etmekte ve gösterilen şahsî kefil kabul etmekte, tahsil dairesi serbesttir.

D. TEMİNAT İLE İLGİLİ ÖZELLİK ARZEDEN HALLER

1. Teminatın Tamamlattırılması

AATUHK'un 10/6. maddesinde teminatın sonradan tamamen veya kısmen değerini kaybetmesi veya borç miktarının artması halinde, teminatın tamamlanması veya yerine başka teminat gösterilmesinin isteneceği belirtilmiştir. Makine ve benzeri malların model değişikliği gibi sebeplerle değerinin azalması, hisse senetleri ve tahvillerin değerindeki azalmalar, teminat mektubu veren bankanın zor duruma düşmesi⁽³⁰⁾ gibi sebeplerle teminatın tamamlattırılması yoluna gidilebilir. Teminatın değerini kaybettiği konusunda kararı, alacaklı idare verecektir.

Teminatın tamamlattırılması, asıl teminatın isteme usûl ve süresine tâbidir. Eğer teminat tamamlanmazsa, ka-

(27) BAYRAKLI, s. 46.

(28) ÇELİK, s. 49.

(29) BAYRAKLI, s. 47; ÜNLÜ, s. 170.

(30) "Teminat mektubu veren bankanın tasfiyeye girmesi halinde yeni teminat verilmesi gerekir.", Dş. 7. D., E. 1966/611, K. 1966/2853; Ayrıca bkz.: Dş. 12. D., E. 1965/3251, K. 1966/383 (ŞAMLIOĞLU - ÖZBALCI, s. 142).

mu alacağının teminatsız kalan ya da teminata bağlanmamış kısmı için ihtiyatî haciz uygulanır. Ancak öncelikle teminatın tamamlanması istenmeli, bu istek olmadan ihtiyatî haciz yoluna gidilmemelidir⁽³¹⁾.

2. Teminatın Borçlu Tarafından Değiştirilmesi

AATUHK'un 10. maddesinin son fıkrasında kamu borçlusunun verdiği teminatı kısmen veya tamamen aynı değerde başka teminatlar ile değiştirebileceği düzenlenmiştir. Kamu borçlusu, maddede sayılan teminalardan herhangi birini teminat olarak gösterdiği takdirde, alacaklı kamu idaresi bunları kabul etmek zorundadır⁽³²⁾. Ancak yeni gösterilen teminatın, kamu alacağını güvence altına alma konusunda sakıncaları varsa, teminatın değiştirilmesi talebi reddedilebilecektir⁽³³⁾.

3. Teminatın İadesi

Teminatın iadesi hakkında AATUHK'ta herhangi bir hüküm bulunmamaktadır ancak, alacağın ödenmesi gibi teminatın alınış sebepleri ortadan kalktığı takdirde, teminatın da iade edilmesi gerekecektir⁽³⁴⁾.

IV. TEMİNATIN SONUÇLARI VE PARAYA ÇEVİRİLMESİ

A. TEMİNATIN SONUÇLARI

Teminatın sonuçları, teminatın alacaklı kamu idaresi tarafından istenme-

si ile kamu borçlusu tarafından teminat gösterilmesi açısından ele alınabilir. Alacaklı kamu idaresi tarafından teminat istenmesi veya teminat istenmesini gerektirecek hallerin varlığı, kamu borçlusu açısından oldukça ağır sonuçlar meydana getirmektedir. Bu durum kamu borçlusunun borçları için ihtiyatî haciz ve ihtiyatî tahakkuk uygulamasına yol açmaktadır.

Kamu borçlusunun teminat göstermesinin bir çok sonucu vardır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir: Teminat gösterilmesi halinde cebren tahsil, teminatın paraya çevrilmesi veya kefilin takibi yoluyla yapılacaktır. Ayrıca ödeme emrine karşı açılan davada teminat gösterilmesi halinde takip işlemleri, vergi mahkemesince bu konuda karar verinceye kadar dava konusu borç miktarı için durdurulur (AATUHK. m. 58/3). Bunun dışında kamu alacağının teminata bağlanması, tahsil zamanaşımını kesecek (AATUHK. m. 103/8); kamu borçlusu da tecil hükümlerinden (AATUHK. m. 48/1) yararlanabilecektir.

B. TEMİNATIN PARAYA ÇEVİRİLMESİ

AATUHK'un 56. maddesinde teminatlı alacakların tahsili için özel bir takip usûlüne yer verilmiştir. Bu maddeye göre kamu alacağı vadesinde ödenmediği takdirde, borcun yedi gün içinde ödenmesi, aksi halde teminatın paraya çevrileceği veya diğer şe-

(31) ŞAMLIOĞLU – ÖZBALCI, s. 138; ÇELİK, s. 51.

(32) ÇELİK, s. 51; ŞİMŞEK Edip, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Şerhi, İstanbul 1996, s. 92.

(33) Dş. 4. D., E. 1973/6300, K. 1974/3759 (ŞAMLIOĞLU – ÖZBALCI, s. 143).

(34) ÇELİK, s. 52.

killerle cebren tahsile devam edileceği borçluya bildirilir. Borçlunun kefil gösterdiği hallerde aynı şekilde kefile de bildirim yapılır. AATUHK'un 56. maddesinde düzenlenen bu bildirim, ödeme emri hükmündedir ve aynı şekilde buna da itiraz mümkündür. Tebliğden itibaren yedi gün içinde borç ödenmezse, gösterilen teminat paraya çevrilerek kamu alacağı tahsil edilir. Teminatın kamu alacağının tahsiline yetmemesi halinde ise, tahsil dairesi diğer şekillerle cebren tahsile devam edebilecektir⁽³⁵⁾.

III. SONUÇ

AATUHK'un ikinci bölümünde kamu alacaklarının korunmasını sağlayan bir takım kurumlar düzenlenmiştir. Kamu alacağının tahsilinin tehlikeye düşmesini önlemek, diğer bir deyişle bu tahsili güvence altına almak amacını güden bu kurumların önemi son derece büyüktür.

Teminat kurumu da kamu alacağının tahsilini garanti altına alan yolların birisidir. Teminatta, kamu borçlusunun malvarlığı doğrudan doğruya etkilenmemektedir. Sadece idarî bir kararla bu malvarlığının pasifini etkileyecek nakdî, aynî yahut da kefalet şeklinde teminat istenmektedir.

Tahsil dairesi bu kurumu, hem kamu alacaklısının hem de kamu borçlusunun çıkarlarını gözetmek suretiyle uyguladığı takdirde, teminat kurumundan beklenen yararlar gerçekleşmiş olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

BAYRAKLI Hasan Hüseyin: Vergi İcra Hukuku, Afyon 2000.

BOZBIYIK Mustafa: "Vergi Hukukunda Teminat İstenen Haller", Vergi Sorunları, S. 30, 1988/I.

ÇELİK Binnur: Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku, Ankara 2000.

GÜLSEVEN Mustafa: Açıklamalı İctihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara 1999.

KARAKOÇ Yusuf: "Kamu Alacaklarının Tahsili: Kamu İcra Hukuku", Vergi Sorunları, S. 153, Haziran 2001.

KUMRULU Ahmet: "Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım", Prof. Dr. Akif ERGİNAY'a 65'inci Yaş Armağanı, Ankara 1981.

ÖNCEL Muallâ – **KUMRULU** Ahmet – **ÇAĞAN** Nami: Vergi Hukuku, Ankara 1999.

ŞAMLIOĞLU Servet – **ÖZBALCI** Yılmaz: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları, Ankara 1988.

ŞİMŞEK Edip: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Şerhi, İstanbul 1996

TANRIKULU Abdurrahim: "Kamu Alacaklarında Teminat Kurumu", Vergi sorunları, Şubat 1984/I.

ÜNLÜ M. Cengiz: Açıklamalı ve İctihatlı 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara 1995.

ÜSTÜN Ümit Süleyman: "Cezaî Yaptırım Gerektiren Vergi Suçları ve Yargılama Usulü", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, yıl 2001, C. 9, S. 3-4.

(35) ÇELİK, s. 209-210.